

По-третє, велике значення для розвитку економіки та торгівлі в регіоні, в тому числі міжнародної, мав столичний статус м. Глухова (9 знахідок зафіксовані у самому місті), наявність традиційних міжнародних торговельних шляхів, які проходили з північних білоруських, російських міст через Новгород-Сіверський, Глухів на Путивль, Суми, Брянськ, та із заходу від Києва через Ніжин, Батурин, Кролевець, Глухів на Курськ, Воронеж, Москву. Важливу роль також відігравали економічні зв'язки Глухова із полковими та сотенними містами Гетьманщини.

По-четверте, 50% усіх зазначених нами скарбів було виявлено в районі с. Будище поблизу Глухівського Петропавлівського монастиря і колишньої ярмарки. Монастир відігравав важливу роль в сакральному, економічному, торговельному і фінансовому житті Сіверщини, зокрема Глухівщини другої половини XVII–XVIII ст. Аналіз одиничних знахідок монет та 19 монетних скарбів, виявлених у 1993–2017 рр. на території монастиря, колишньої ярмарки, у найближчих лісах та полях, свідчать про те, що Петропавлівський монастир вів активну торгівлю, мав великі фінансові заощадження, різноманітне господарство і промисли, потужну економічну підтримку з боку гетьманів та українських старшин, купців та православних віруючих.

По-п'яте, майже усі зафіксовані скарби закладалися поблизу основних центрів торгівлі та міжнародних торговельних шляхів, в тому числі 29 (76,31%) – у сільській місцевості і лише 9 (23,68%) – у місті.

Зразки монет досліджуваного періоду, знайдені на Глухівщині, можна побачити в експозиції музею археології Національного заповідника «Глухів» (рис. 2).

ПОСИЛАННЯ

1. Бакалець О.А. Скарби монет як джерело вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648–1781 рр.) / О.А. Бакалець. – Київ: Стилюс, 2012. – 336 с.
2. Коваленко Ю.О. Археологічні дослідження Державного історико-культурного заповідника у м. Глухові / Ю.О. Коваленко // Історико-культурні надбання Сіверщини в контексті історії України. Матеріали п'ятої науково-практичної конференції. Зб. наукових праць. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. – С. 32–37.
3. Белашов В.І., Клюев А.М. Монетні скарби колишньої столиці Гетьманщини м. Глухова та його округи (друга половина XVII–XVIII ст.) / В.І. Белашов, А.М. Клюев // Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку». – К. – Бар, 2014. – С. 171–174.
4. Белашов В.І., Бакалець О.А., Клюев А.М. Монетно-речові скарби Глухівського Петропавлівського монастиря другої половини XVII–XVIII ст. / В.І. Белашов, О.А. Бакалець, А.М. Клюев // Історичні студії суспільного прогресу. – Вип. 5 – Глухів, 2017. – С. 109–124.
5. Клюев А.М. Грошовий обіг на території м. Глухова в другій половині XVII–XVIII ст. (за скарбовими джерелами) / А.М. Клюев // Студентські студії. – Глухівський НПУ ім. О. Довженка. – Вип. 3. – Глухів, 2018. – С. 224–232.
6. Армен А.Е. Російські монети в Глухівщині в період Гетьманщини / А.Е. Армен // Сіверщина в історії України. Зб. наук. праць. – Вип. 3. – К. – Глухів, 2010. – С. 133–137.
7. Армен А.Е. Російські монети в грошовому обігу Глухівщини / А.Е. Армен // Сіверщина в контексті історії України. Зб. наук. праць. – Вип. 4. – К. – Глухів, 2011. – С. 180–184.
8. Тупик С. Маєтності Глухівсько-Петропавлівського монастиря у XVII–XVIII ст. / С. Тупик // Збереження історико-культурних надбань Сіверщини: Матеріали третьої науково-практичної конференції 16 квітня 2004 р. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2004. – С. 71–75.
9. Заїка В.В., Бакалець О.А. Глинський скарб срібних копійок

XVI–XVII ст. із Глухівського району / В.В. Заїка, О.А. Бакалець // Історико-культурна спадщина Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини: минуле і сучасне. Зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 285-річчю обрання Данила Апостола гетьманом Лівобережної України (24 лют. 2012 р., Глухів). – Глухів, Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2012. – С. 54–57.

10. Клюев А.М. Монетні скарби м. Глухова та його округи (друга половина XVII–XVIII ст.) / А.М. Клюев // Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки: тези доповідей III міжнародної науково-практичної конференції, 5–6 листопада 2015 р. – Кіровоград – К. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – С. 66–68.

11. Бакалець О. Аналіз складу монетних скарбів Гетьманщини XVIII ст. / О.А. Бакалець // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики: зб. наук. праць. – К.: НАНУ. Ін-т історії України, 2007. – Число 14. – С. 310–340.

12. Мордвінцев В.М. Лжедмитрій I // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2009. – Т. 6.: Ла-Мі. – С. 138–139.

Клюев А.Н. Топография находок монетно-вещевых кладов XVII–XVIII вв. на территории Глуховского района

Автор, изучив десятки кладов и отдельных находок европейских и русских монет XVII–XVIII вв., делает попытку систематизировать известный и ввести в научный оборот новый нумизматический материал, определить топографию находок в пределах современного Глуховского района Сумского области.

Ключевые слова: Северщина, Глуховщина, клад, копейка, рубль, талер, империял, дукач, Лжедмитрий I.

Kliuiev A.M. Topography of finding coins and things treasures of the 17th–18th centuries of the territory of Hlukhiv district

The author after discovering and describing dozens of treasures and separating findings of the European and Russian coins of the seventeenth and eighteenth centuries makes an attempt to systematize the numismatic material and determines the topography of findings within the boundaries of the modern Hlukhiv district of Sumy region.

Key words: Sivers'k territory, Hlukhiv district, treasure, copeck, rubel', taler, imperial, dukach, Lzhedmytrii the 1st.

27.02.2018 р.

УДК 94(477):528.931 «165»

А.П. Гриценко

ЗАСНУВАННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ГЛУХІВЩИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ В РЕЗУЛЬТАТІ ПЕРЕСЕЛЕННЯ ЖИТЕЛІВ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячена питанню заселення території Глухівщини на початку другої половини XVII століття в результаті масового переселення населення з Правобережної України в часи Руїни. Розглянуто аспекти заснування нових населених пунктів та їх подальшого розвитку.

Ключові слова: Глухівщина, Руїна, переселення, «великий згін», заснування нових населених пунктів.

Нетривалий період розбудови української державності (1648–1657 роки) під час Національно-визвольної війни українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького вже скоро змінився періодом громадянської

війни, відомої в історії як Руїна. В цей час, особливо в середині 70-х років XVII ст., відбувається одна з найбільших міграцій населення України, яка в історичній науці отримала назву «великого згону». Тоді маси населення переселялися із розореного війною Правобережжя до набагато спокійнішої Лівобережної України.

Втім, особливо радянська і українська історіографія досить мало приділяла уваги дослідженню цього актуального питання. Поодинокі роботи дослідників Ю. Мицика [1], С. Степенькіна [2], С. Токарева [3] стосуються загальних аспектів цього питання або присвячені окремим населеним пунктам Чернігівщини. Однак, незважаючи на це, історія переселення жителів Правобережжя України на територію сучасної Глухівщини залишається маловивченою. Тому на енергійні зусилля дослідників чекають пошуки відповідей на питання заселення правобережними українцями півночі сучасної Сумської області. В цьому ряду стоїть і наша праця.

У той час північна частина нинішньої Сумщини до середини XVII століття ще залишалась незаселеною і була вкрита густими дрімучими лісами [4, с. 4]. В 1738 р. під час Генерального слідства по маєтностям Ніжинського полку жителі села Чорториги (нині Шевченкове Глухівського району) розповідали ревизорам, що *«с давних времен, чему назад будет более 50-ти годов, начавши от села Чарторейки аж до Воронежа была все пуца вольна, к какой пуци и села селились, в какой пуци и села селились: Чертorigа, Дубовиче, Землянка и иные села в близости найдуючиесь; и всем было вольно в тую пуцу ездить – и хаты в оной пуце ставили. А когда намножилось в селах людей и вже оную пуцу гораздо вырубили, то в то время воронезичи и иных сел знатнейише и старейише обыватели начали занимать и окапывать займы, всяк по возможности своей, что и не возбранно им было. А от шляху, идучого от Чортorigи поуз села Землянку и Дубовиче, по левой стороны, а с другой стороны, от окопу воронезжского аж по шлях Кролевецкий, по обчему всех селян согласию, определено чагарники убогим людям и будет оних чагарников верст на десять, и тех чагарниках без ведома селян занимать и окапывать займы было запрещено»* [5, с. 4].

Але й решта території трохи згодом дочекалася своїх нових жителів. У 1652 р. після поразки під Берестечком (у червні 1651 р.) Богдан Хмельницький «повелів народу вольно сходити з городів, кидаючи свої набитки у Полтавщині також і за границю у Велику Росію...» [6, с. 28], тобто у наш прикордонний край.

Якраз на початку другої половини XVII ст. на місці «пустоши вольной, войскової» по «генеральному слідству» на території теперішнього с. Слоут Глухівського району було заселено нове поселення [7, с. 498].

Ця місцевість була зручною для життя. Тут існувала тоді річка Осьмань. Вона брала початок біля сучасного Слоута, протікала під Воронежем і впадала в річку Десну (рельєф сучасної місцевості дозволяє прослідкувати її

русло та визначити береги). Риби в ті часи було вдосталь. Наприклад, за спогадами старожилів, щука приходила з Десни під самий Слоут метати ікру [8, с. 4].

Ще з середини XVI ст. через цю місцевість проходила «Большая Путимская дорога» (як вона іменується у жалувальній грамоті московського царя Івана IV Грозного 1551 року [9, с. 58–59]). Вона брала початок у Новгороді-Сіверському (від Путивльського перевозу), йшла повз річку Шостку на Собичеве і далі через Слоут на Березу до Глухова. Потім вже за козаччини з кінця XVI ст. цей шлях стає ще більш жвавим і вже іменується Глухівським. З Глухова дорога йшла на Путивль (через Дубовичі, Тулиголове і Ярославець) і далі до міст Рильськ та Севськ. В історії він більш відомий, як великий Путивльський шлях [10, с. 1].

Але щоб заснувати село чи збудувати млин на своїй землі на законних підставах, потрібно було одержати дозвіл самого царя чи гетьмана, в крайньому разі полковника [11, с. 416]. Одержавши відповідний універсал (документ), реєстровий козак запрошував на нове одержане їм землеволодіння охочих поселенців на пільгових умовах, «закликав слободи», тобто оселяв на цих землях неосілих людей. А вони, в свою чергу, обробляли землю. Щоб привернути робочу силу, володар земельної ділянки ставив великий дерев'яний хрест і вбивав у нього цвяхи. По кількості забитих цвяхів прийдешній люд дізнавався, на скільки років засноване ними поселення буде звільнене від сплати податків [12, с. 4]. Після того, як було вкрито працю, земля і все, що на ній, ставали узаконеною власністю.

Після вигнання поляків з новою силою починається освоєння вільних земель. Головним атрибутом і мірою нової власності стає «займанщина». «В ту пору була установлена міра землі, – дає оцінку тієї ситуації наш земляк-енциклопедист Євген Онацький в «Українській Малій Енциклопедії», – коли кожен міг осаджувати слободу і забирати на власність вільну землю, козак – скільки міг об'їхати конем за день, а селянин і посполит – скільки міг обвести за день плугом» [13, с. 4]. Узаконена ця норма була в 1668 р. гетьманом Іваном Брюховецьким. Кожному дозволялось захопити скільки завгодно необроблюваної землі, працювати на ній і будуватись [6, с. 28].

Отже земля була вільною, але роздавалась вона під заряд гетьмана [14, с. 178]. Саме гетьман був верховним розпорядником землі, котра перейшла до Скарбу Війська Запорозького. Він виділяв з неї більші або менші шматки і давав за службу тому, хто просив.

У великій мірі першими жителями Глухівщини могли стати вихідці все з тієї ж Правобережної України. І під час Визвольної війни, і після неї вони масово продовжують переїжджати в наш край. Як правило, забирають із собою на нове місце і назву свого колишнього населеного пункту. Зокрема у Волинському воєводстві станом на 1629 р. зустрічаються населені пункти з назвами Дунаївці, Береза, а у 1634 р. позначено село (містечко) Славути (сучасна Хмельницька область) [13, с. 4].

Славу́та, що дала назву селу на Глухівщині, виникла близько 1634 р. в результаті об'єднання двох сіл – Деражня та Воля в одне поселення, яке спочатку називалось Славутиною, а згодом – Славутою [15, с. 25, 29]. Хоча професор Костянтин Тищенко висуває гіпотезу, що топонім Славу́та це, якраз, пізніша місцева переробка гунсько-аварського ойконіму Слоут [16, с. 21]. Тобто саме жителі нашого Слоута, що виник за часів Аварського каганату в VI–XVIII ст. н. е., дали назву села на території сучасної Хмельницької області. Більш того, мовні діалекти жителів села Слоут мають особливі ознаки, притаманні говорах сучасної Хмельниччини. Так ми прослідковуємо зв'язок з Правобережною Україною.

Однак, на відміну від півночі тодішньої Чернігово-Сіверщини південна її частина (до якої відноситься і наш край) дуже інтенсивно заселялась в XVII ст. вихідцями з Правобережжя, Волині і Поділля. Це призводило до асиміляції місцевого населення, якого можна було назвати сіверянами з суто українцями. При чому, як відмічає більшість дослідників, вплив колонізаторського потоку з Правобережжя був таким сильним, що врешті-решт привніс сюди перемогу української мови і, частково, культури [17, с. 93].

Також має відношення до Правобережжя, що перебувало тоді під владою Польщі, топонімічне походження вулиць у багатьох населених пунктах краю, які мають назву Ляхівка. Народна етимологія свідчить, що поляк на прізвисько Лях побудував тут оселю. Ляхами, як відомо, називали якраз переселенців з Правобережної України, при чому переселенцями були в переважній мірі лише українці. Навіть якщо польський або спольщений пан і приводив з собою селян на нове місце, вони, як правило, були жителями Правобережжя [18, с. 464–465].

Селяни в Гетьманщині з ліквідацією влади Польщі явочним порядком не тільки одержали право вільного переходу, але і можливість придбати землю за правом «займанщини», і завести своє господарство. Або могли записатися в козаки чи міщани. Тобто вони відтепер ставали, за словами Ганни Швидько, дрібними вільними хліборобами [19, с. 95, 106]. Це і заохочувало правобережних селян до переселення на нові незаселені землі.

Після закінчення Національно-визвольної війни гетьман Богдан Хмельницький зрозумів, що неписьменна козацька старшина не в змозі виконувати адміністративні функції, тому став залучати на державну службу освічену польську шляхту [20, с. 119]. Українське суспільство тоді складалось з шляхти, духовенства, козаків, міщан і «посполитих». При чому на середину XVII ст. «посполитими» називали вільних селян, в тому числі і монастирських. Хоча, незабаром, частина селян поступово втрачає землю і перетворюється в підсусідків, а з посиленням російського кріпацтва протягом наступного століття геть втрачає будь-які права.

Відомо, що у другій половині XVII ст. виходець з Правобережної України Іван Томасченко заснував склороб-

ний завод на річці Османі у слоутських лісах [21, с. 6]. Дослідник Вадим Модзалевський називає його «гутником та обивателем Воронізьким» [22, с. 14]. Для налагодження виробництва потік річки перегороджували греблею, водяний двигун приводив у рух ковальський молот і міхи для подачі повітря у піч. Залізо із болотної руди виплавляли у чотирикутній відкритій невисокої печі, яка називалась димаркою. Підготовлену масу разом з негашеним вапном засипали шарами почергово з деревним вугіллям. Робили це звичайними лопатами і спеціальними корзинами. Повітря поступало у димарку від шкіряного міха. Руда плавилась 812 годин. Рідкі шлаки (жужель) випускались через отвір внизу.

На рудні працювало багато людей, починаючи від керівника, рудника та ковалів до тих, хто рубав ліс. В Гуті виробляли скло для вікон, різноманітну скляну посуду, хоча, як відзначав у своїх спогадах шведський старшина Вейге, це скло було гіршим за якістю, ніж в Німеччині [23, с. 213].

У 1675 р. Гута за 75 злотих була продана Лазарю Барановичу (бл. 1620–1693), який обіймав в той час посаду місцеблюстителя київської митрополичої кафедри і жив в Новгороді-Сіверському. Ще через 8 років тут виріс хутір, у якому налічувалось близько 200 жителів. Етимологія слова «гута» зрозуміла. В перекладі з польської мови воно означає «домна – піч для виплавки металу і скла». Першооснова сягає німецької мови, де є слово «гюте», далеко споріднене з «гаус» (будинок).

Отже, масове переселення жителів Правобережної України на територію Глухівщини на початку другої половини XVII ст. дало поштовх для активного розвитку цього краю, зростання його економічної могутності.

ПОСИЛАННЯ

1. Мицик Ю.А. Кілька документів до історії Корсуня та роду Кандиб у другій половині XVII ст. / Ю.А. Мицик // Корсунський часопис. – 1997. – № 6. – С. 3–6.; Козацька енциклопедія для юнацтва [Текст]: книга статей про історичне буття українського козацтва / О.М. Апанович; упоряд. О.С. Яремійчук; наук. ред. Ю.А. Мицик. – К.: Веселка, 2009. – 719 с.; Гетьман Іван Виговський [Текст] / Ю.А. Мицик; Нац. ун-т «Кієво-Могилян. акад.», Ін-т укр. археології та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 84 с.
2. Степенькін С. Поселення жителів Правобережжя на території Ніжинського полку в добу Руїни. – [Електронний ресурс] / С. Степенькін // Ніжинська старовина. – 2013. – Вип. 15. – С. 2428. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nizhs_2013_15_6 (дата звернення 12.02.2018). – Назва з екрану.
3. Токарев С. Вихідці з польської шляхти у складі козацької старшини Ніжинського полку (друга половина XVII–XVIII ст.), – [Електронний ресурс] – / С. Токарев // Ніжинська старовина. – 2014. – Вип. 17. – С. 2332. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nizhs_2014_17_5 (дата звернення 12.02.2018). – Назва з екрану.
4. Кривко Я.О. З історії партизанського руху нашого краю / Я. Кривко // Народна трибуна. – 1971. – 17 серпня. – С. 4.
5. Корогод Б. Нарис історії Сумщини. Вип. 2. «Від середини XVII до кінця XVIII століття» / Б. Корогод, Г. Корогод. – Суми: «Козацький вал», 2000. – 128 с.
6. Вечерський В.В. Гетьманські столиці України / В. Вечерський. – К.: Наш час, 2008. – 320 с.
7. Лазаревский А. Описание старой Малороссии. Материалы для истории заселения, земледелия и управления. –Т. 2. Полк Нежинский / А. Лазаревский. – К.: Типография К. Н. Миклашевского, 1893. – 566 с.
8. Лисенко Я. Село біля витoku річки / Я. Лисенко // Глухівщина. – 2003. – 12 лютого. – С. 4.
9. Кириєвський В.Д. Велика Путивльська дорога / В. Кириєв-

ський // Сіверщина в історії України. Збірник наукових праць / С.А. Слесарев (гол. ред. кол.), В.І. Белашов, С.П. Жукова та ін. / Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК. – К.–Глухів, 2009. – Вип. 2. Матеріали Восьмої науково-практичної конференції «Сіверщина в історії України» (м. Глухів, 15–16 жовтня 2009 р.) – 224 с.

10. Великий Путивльський шлях // НТ. – 2010. – № 68 (12468). – 17 вересня. – С. 1.

11. Бантыш-Каменский Д. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства / Д. Бантыш-Каменский. – К.: Час, 1993. – 498 с.

12. Задко В. «По болоту Ездичи и за Сутыком...» / В. Задко // Глухівщина. – 2004. – 11 лютого. – С. 4.

13. Задко В. Слоут: історичний екскурс / В. Задко // Соборний майдан. – 2004. – № 2 (березень – квітень). – С. 4.

14. Антонович В. Про козацькі часи на Україні / В. Антонович. – К.: Дніпро, 1991. – 224 с.

15. Україна. Оглядова мапа. Пояснювальний текст. – К.: Мапа Лтд, 1994.

16. Тищенко К.М. Гунські та аварські топоніми Сіверщини / К. Тищенко // Збереження історико-культурних надбань Сіверщини (Матеріали четвертої науково-практичної конференції). – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – 236 с.

17. Мавродин В. Очерки истории Левобережной Украины (с древнейших времен до второй половины XIV века) / В. Мавродин. – СПб.: Наука, 2002. – 212 с.

18. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х тт. – Т. 1. До середини XVII століття / Н. Полонська-Василенко. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1993. – 584 с.

19. Швидько Г. Історія держави і права України / Г. Швидько – Дніпропетровськ, 1998. – 199 с.

20. Задко В.П. Деякі аспекти вивчення родоводу і творчості Нарбутів / В.П. Задко // Історико-культурні надбань Сіверщини у контексті історії України: 36. наук. праць (Матеріали П'ятої науково-практичної конференції) – Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. – 240 с.

21. Задко В. Наші предки назви вибирали / В. Задко // Український голос (Вінніпер, Манітоба) – 1996. – 10 червня. – С. 6.

22. Модзалевський В.Л. Малоросійській родословник / В. Модзалевський. – Т. Третій: Л. – О. – К.: Типо-Литографія «С.В. Кульженко», 1912. – 848 с.

23. Із спогадів Вейге (перша половина XVIII ст.) // Історія України: Джерельний літопис. За ред. В.І. Червінського та М.І. Обушного. – К.: ДП «Дирекція ФВД», 2008. – 288 с.

Гриценко А.П. Основание населенных пунктов Глуховщины во второй половине XVII века в результате переселения жителей Правобережья Украины

Статья посвящена вопросу заселения территории Глуховщины в начале второй половины XVII века в результате массового переселения населения из Правобережной Украины во времена Руины. Рассмотрены аспекты создания новых населенных пунктов и их дальнейшего развития.

Ключевые слова: Глуховщина, Руина, переселения, «большой сгон», основание новых населенных пунктов.

Hrytsenko A.P. The founding of the settlements of Hlukhivshchyna in the second half of the XVII century as a result of the resettlement of residents of the Right Bank of Ukraine

The article is devoted to the settlement of the territory of Hlukhivshchyna in the beginning of the second half of the seventeenth century as a result of the mass resettlement of the population from the Right-Bank Ukraine as a result of the ruins. The aspects of the establishment of new settlements and their further development are considered.

Key words: Hlukhivshchyna, Ruin, resettlement, “great disaster”, establishment of new settlements.

12.02.2018 р.

УДК 94 (477.46) Т. Золотаренко

С.Ю. Степенькін

**СТАРОДУБСЬКИЙ ПОЛКОВНИК
ТИМОФІЙ ЗОЛОТАРЕНКО**

У статті досліджується біографія стародубського полковника Тимофія Золотаренка. Вказано, що він народився на Правобережній Україні в місті Корсуні. Певний час він був наказним ніжинським полковником, стародубським і корсунським полковником. Як стародубський полковник брав участь в поході української армії в Білорусії. Розглянуто також іншу його діяльність.

Ключові слова: Тимофій Золотаренко, Стародубський полк, стародубський полковник, корсунський полковник, наказний ніжинський полковник.

У середині XVII ст. відбулося відродження української державності. Це було пов'язане із початком Національно-визвольної війни. У цьому, 2018, році виповнюється 370-річний ювілей з її початку. Ця війна сприяла появі цілої плеяди українських політичних і військових діячів. Серед них можна виділити рід Золотаренків, який через Ганну Золотаренку, дружину Богдана Хмельницького, був пов'язаний із самим гетьманом. Його представники, брати Іван та Василь, відігравали важливу роль у формуванні Української козацької держави. Їх двоюрідний брат Тимофій Золотаренко був не таким відомим. Однак він також зайняв свою нішу у будівлі Української держави.

«Можна припустити, що Тимофій Золотаренко народився у місті Корсуні у першій половині XVII ст. Можливо, це було десь у 1630-ті рр., оскільки він не був вписаний до реєстру 1649 р. Відсутність Тимофія у реєстрі може вказувати на те, що він був занадто молодим на той час. Вперше про нього згадується у листі наказного гетьмана Івана Золотаренка до московського царя Алексея Михайловича від 2 липня 1654 р. У ньому наказний гетьман повідомляв, що він з військом вирушив у похід з Новгорода-Сіверського до Білорусії («литовські міста», як написано у тексті). Зазначалося, що цей лист привезе посланець від І. Золотаренка «осавул Тимофій Оникіїв» [3, с. 127]. З тексту можна зробити висновок, що Т. Золотаренко на той час вже займав посаду осавула, ймовірно полкового Ніжинського полку. Його, як і свого брата Василя, Іван Золотаренко забрав із Корсуна до себе, в Ніжин. Перебуваючи при своєму братові, Тимофій і далі виконуватиме різні дипломатичні доручення, про що буде сказано нижче.

Варто звернути увагу на прізвище Тимофія Золотаренка, яким його називають в джерелах. Він писався або Оникіївом (на московський манер), або Оникієнко (на український манер). Про Золотаренка, його справжнє прізвище, ніде не згадується. Однак, дослідник генеалогії українських козацьких родів Володимир Кривошея вважав, що це є саме Т. Золотаренко, двоюрідний брат Івана Золотаренка [6, с. 108]. На це вказував і В. Модзалевський [8, с. 178]. А прізвище Оникіїв чи Оникієнко було похідним від по-батькові – Оникієвич. Тому виходить, що Оникій, батько Тимофія Зо-